

ПРОЦЕДУРА РОЗГЛЯДУ СПРАВ В МІЖНАРОДНОМУ СУДІ ООН

Дослідження рішень Міжнародного суду (*далі* – МС) ООН є актуальним з огляду на різносторонній вплив таких рішень на розвиток міжнародного права. Однак окремої уваги заслуговує питання процедури розгляду справ в МС ООН, оскільки воно демонструє порядок розгляду аргументів протилежних сторін та ухвалення вищевказаних рішень.

Норми, які регулюють процесуальні питання діяльності МС ООН містяться у Статуті МС ООН, який є невід'ємною частиною Статуту ООН, Регламенті МС ООН та Практичних Директивах МС ООН. За ієрархією Статут МС ООН є вищим правовим актом по відношенню до Регламенту МС ООН, це впливає із загально-правового принципу *lex superior derogat vel abrogat inferiori* [1, с. 64]. За таких обставин, Регламент МС ООН, як більш спеціальний за своєю природою правовий акт повинен не суперечити положенням Статуту МС ООН.

Таким же є співвідношення між Регламентом МС ООН та Практичними Директивами МС ООН. Незважаючи на практичну цінність, Практичні Директиви МС ООН називають м'яким процесуальним правом МС ООН, оскільки їх юридична сила викликає питання [2, с. 11-14].

Загальні положення, які регулюють процес розгляду справ в МС ООН викладені у главі III Статуту МС ООН (статті 39–64). Як впливає із змісту ч. 1 ст. 30 Статуту МС ООН, більш детальні правила судочинства встановлюються Судом у власному Регламенті. З огляду на це, Регламент МС ООН є свого роду процесуальним кодексом МС ООН, яким врегульовано питання складу суду (колегій суддів), права та обов'язки учасників під час письмової та усної стадій справи, порядок розгляду прохань про застосування тимчасових забезпечувальних заходів, порядок розгляду попередніх заперечень відносно юрисдикції суду та допустимості (прийнятності) позову (вимоги), порядок пред'явлення зустрічних вимог, вступу третіх сторін у справу, винесення рішення та його тлумачення. Із практики застосування ст. 30 Статуту МС ООН необхідно зазначити, що Суд

може вносити поправки до Регламенту, або приймати повністю нові положення Регламенту, як це було здійснено у 1978 році.

Сама процедура розгляду справ складається із двох стадій – письмова та усна. Функцією письмового провадження є викладення всіх відповідних фактів та норм права перед МС ООН з усіма підтверджуючими доказами [3, с. 177]. Якщо справа розпочата способом подання позовної заяви, письмова стадія розгляду справи складається із подання позивачем меморандуму та відповідачем – контрмеморандуму. Лише якщо сторони домовились про це, або Суд дійшов висновку про відповідну необхідність, позивачу надається право подати відповідь, а відповідачу – репліку на відповідь [4].

Щодо строків подання вищевказаних змагальних документів сторін, суд беручи до уваги ст. 48 Статуту МС ООН та ст. 31, ч. 1 ст. 44, Регламенту, через Голову Суду отримує інформацію про позицію сторін відносно даного питання, і вирішує, які строки необхідно встановити для подання сторонами цих документів у формі наказу. Із змісту ч. 3 ст. 44 Регламенту слідує, що Суд може, за проханням сторони продовжити встановлені для подання змагальних документів строки, або, якщо строк пропущено – розглядати такий документ як дійсний, якщо визнає, що таке прохання є достатньо виправданим.

Практика Суду свідчить, що продовження строків оформлюється також у формі наказу. Розпорядження щодо продовження строків може міститись не лише у окремому наказі щодо даного питання, а й інших видах рішень Суду, наприклад у наказах щодо встановлення тимчасових забезпечувальних заходів, у рішеннях щодо допустимості вимог та зустрічних вимог, рішеннях щодо попередніх заперечень. Разом з тим, необхідно зазначити, що відповідно до ст. 48 Регламенту, строки повинні бути настільки короткими, наскільки дозволяє характер справи [4]. Беручи до уваги дане положення та враховуючи сучасні тенденції щодо пришвидшення судових та арбітражних процедур, Суд у 2009 році вніс поправку до Практичної Директиви III про те, що сторонам рекомендується викладати письмову позицію якомога більш лаконічно [5].

Важливим аспектом письмової стадії провадження є те, що до будь-якого змагального документа сторони (напр. меморандуму)

мають бути долучені усі підтверджуючі документи (докази) [4]. Однак враховуючи ту ж Практичну Директиву III, сторонам рекомендовано, щоб документи (докази), які долучаються були ретельно відібрані, тобто стосувались конкретних обставин, на які посилаються сторони [5].

Зміст усного провадження у загальному розумінні регулюється у ч. 5 ст. 43, Статуту МС ООН, який вказує на дві різні процесуальні дії: виклад усних аргументів від імені сторін представниками, адвокатами та повіреними та надання усних доказів [6]. Деталі викладено у ст.ст. 54-72 Регламенту МС ООН.

Як правило, усне провадження включає два раунди усних слухань (засідань), в яких сторони коментують як первісні позовні вимоги, так і зустрічні вимоги, якщо їх було визнано допустимими. Другий раунд, якщо він проводиться, повинен бути коротким [7]. На практиці між цими двома раундами бувають вихідні або принаймні один вихідний день, щоб представники та адвокати мали час на підготовку. Окрім того, беручи до уваги ч. 2 ст. 62, ст.ст. 63-65 Регламенту в ході усних слухань (або між ними) можуть бути допитані за ініціативою сторін або Суду свідки та експерти [4].

Отже, процедура розгляду справ МС ООН складається із двох стадій – письмової та усної. З першого погляду може здатись, що процедура досить детально врегульована Регламентом МС ООН, однак практика свідчить про те, що кожна із стадій наділена власними особливостями та нюансами.

Джерела:

1. Kolb R. The Elgar Companion to the International Court of Justice. *Edward Elgar Publishing Limited*, 2014. 486 p.
2. Palchetti P. Making and enforcing procedural law at the International Court of Justice. *Questions of International Law*. 2019. Vol. 61. P. 5–20.
3. Rosenne S. The International Court of Justice New Practice Directions. *The Law & Practice of International Courts and Tribunals*. 2009. Vol. 8, P. 171–180.
4. Rules of Court (1978). URL: <https://www.icj-cij.org/en/rules>.
5. Practice directions. URL: <https://www.icj-cij.org/en/practice-directions>.
6. Статут МС ООН URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text.
7. ICJ Press Release No. 2002/12 of 4 April 2002. URL: <https://www.icj-cij.org/en/press-release/2002/12>.

[//www.icj-cij.org/public/files/press-releases/0/000-20020404-PRE-01-00-EN.pdf](http://www.icj-cij.org/public/files/press-releases/0/000-20020404-PRE-01-00-EN.pdf).

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Земан І. В.

Грищенко Карина Ігорівна